

Tampere, Pispalan haulitornin ympäristö

Digitaalikuva-dokumentaatio

30.8.-2.9.2016

FM Ulla Moilanen
Pirkanmaan maakuntamuseo
Kulttuuriympäristöyksikkö

Tiivistelmä

Pirkanmaan maakuntamuseo teki digitaalikuvadokumentoinnin Pispalan haulitornin ympäristön muurirakenteista, jotka kuuluvat osana tornin ympäristön säilytettävään arvoalueeseen. Tornin ympäristön maaperä on todettu saastuneeksi, mihin liittyen paikalla tehdään maa-aineksen vaihtoa. Maankaivun yhteydessä muurien dokumentointi tuli ajankohtaiseksi. Mittaukset paikalla teki Ramboll, joka on laatinut rakenteista korkeustietoja sisältävän yleiskartan. Pirkanmaan maakuntamuseon tehtäväksi jäi valokuvallinen ja sanallinen dokumentointi.

Sisällysluettelo

Arkisto ja rekisteritiedot	3
Sijaintikartat	4
1. Johdanto	5
2. Muurien dokumentointi	6
Lähteet	26
Yleiskartta	27

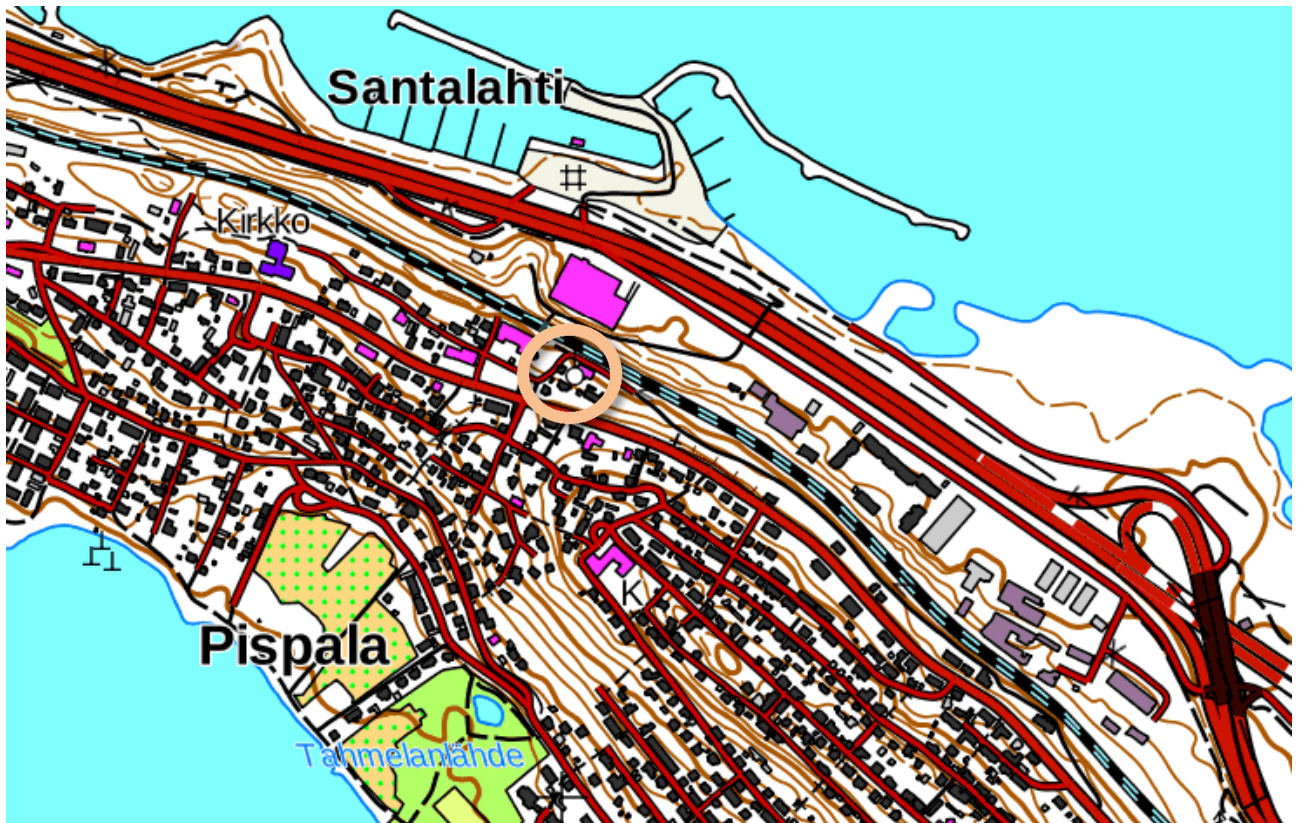
Arkisto ja rekisteritiedot

Tutkimuskohde:	Tampere, Pispalan haulitornin ympäristö
Tutkimuksen laatu:	Digitaalikuva dokumentointi
Kohteen ajoitus:	Historiallinen (1900-luvun alku)
Peruskartta:	2123 09 Tampere
Koordinaatit:	P 6823486, I 325015 (ETRS-TM35FIN)
Tutkimuslaitos:	Pirkanmaan maakuntamuseo
Kaivaustenjohtaja:	FM Ulla Moilanen
Tutkimuksen tilaaja / rahoittaja:	Tampereen kaupunki, Kiinteistötoimi
Tonttinumerot:	837-601-2-8, 837-213-1010-9, 837-213-1011-4
Digitaalikuvat:	KYY 190: 1-50
Raportin sivumäärä:	26 s. + 1 liitekartta

Sijaintikartat

Taustakartat: MML. Ei mittakaavassa.

1. Johdanto

Pispalan haulitehdas ja -torni on molemmat rakennettu vuonna 1908 Simolan kantatilan maille. Tehtaaseen kuuluu punatiilinen tehdasrakennus ja 55 metriä korkea haulitorni, joka on muodostunut Pispalanharjun maiseman symboliksi. Muistitiedon mukaan haulitehtaan johtaja asui aluksi tehtaan kanssa samalla tontilla sijainneessa pienessä huoneen ja keittiön talossa (Haulikatu 6) ja rakennutti myöhemmin 1920-luvun loppupuolella perheelleen suuremman talon Erämiehenkatu 8:aan. Näiden välissä sijainnut 1910-luvun asuinrakennus on palanut 1980-luvulla. Vanhoista piharakennuksista on jäljellä ainoastaan pihasauna, muut on purettu ja osin korvattu uusilla pienillä vajoilla tai autosuojilla. Osa alueen muista asuinrakennuksista on toiminut aikanaan haulitornin työntekijöiden asuntolina. Tontti on ollut teollisen toiminnan aikana rajattuna korkealla lauta-aidalla. Osin jyrkkää rinnepihaa on pengerrytetty maavalleilla ja betonimuureilla, jotka ovat pääosin hyvin säilyneitä. (Eerikäinen 2001; Harjula 1992)

Santalahden arkeologisessa inventoinnissa 2009 on tarkastettu myös haulitehtaan ja -tornin ympäristöä (Luoto 2009), mutta torniin ja siihen läheisesti liittyviin muurirakenteisiin ei ole kiinnitetty huomiota niiden nuoren iän vuoksi.

Alueen maaperä on todettu saastuneeksi ja paikalla aloitetaan maaperän puhdistus massanvaihtotekniikalla. Käytännössä tämä tarkoittaa saastuneen maaperän ja mahdollisesti myös joidenkin rakenteiden purkamista. Pirkanmaan maakuntamuseo on lausunnossaan 301/2016 (diar. 12.8.2016) edellyttänyt rakenteiden, joista osa on suojeltavia, dokumentointia.

Dokumentointi suoritettiin yhtenä päivänä valokuvaamalla (FM Ulla Moilanen). Maastossa tarkasteltiin myös hankealueella sijaitsevien muiden muurien ja pengerrysten rakenteita. Kasvillisuutta ei poistettu. Dokumentointitavaksi oli sovittu digitaalikuvaus, sillä Ramboll on jo tehnyt alueella tarkemmat mittaukset.

2. Muurien dokumentointi

Dokumentoidut muurit on nimetty kirjaimilla A-E. Muurien sijainti on esitetty kartoissa ennen digikuvia, joihin on lisätty Rambollilta saatuja korkeustietoja. Karttoihin merkityt numerot (esim. A1-A2) viittaavat dokumentointikuviin. Koko alueen kartta on esitetty liitteessä nr 1. Haulikatu 12 pihamaalle karttaan on merkitty kivimuuri, mutta kyseessä oli joko betoninen tai betonilla päällystetty matala, noin 50 cm korkea, rakenne. Mahdollista kivimuurausta ei voinut tarkastella betonin takia.

Muuri A (Kartassa sinisellä merkitty pulterikivitukimuuri)

Haulitornin takana ja ympärillä sijaitseva korkea pyörö- ja lohkokivistä rakennettu muuri tukee tornin eteläpuolella sijaitsevaa jyrkkää rinnettä. Massiivinen, kylmämuurauksella rakennettu, osittain sammaleen peitossa oleva muuri on oletettavasti samalta ajanjaksolta kuin haulitorni. Länsipäässä tukimuuri on betoninen, eikä ole mahdollista tarkastella, onko myös betonirakenteen takana kivimuurausta.

Lähimmillään muuri on alle kahden metrin etäisyydellä haulitornia ympäröivästä aidasta, mikä hankaloitti etenkin muurin eteläosan kuvaamista. Karttoitukset ja mittaukset muureilla on tehnyt Ramboll, jonka mittauksien tiedot on merkitty oheisiin, Rambollilta saatuihin, karttoihin.

Muuri A (kohta A1) pohjoisesta.

Muuri A (kohta A1) idästä.

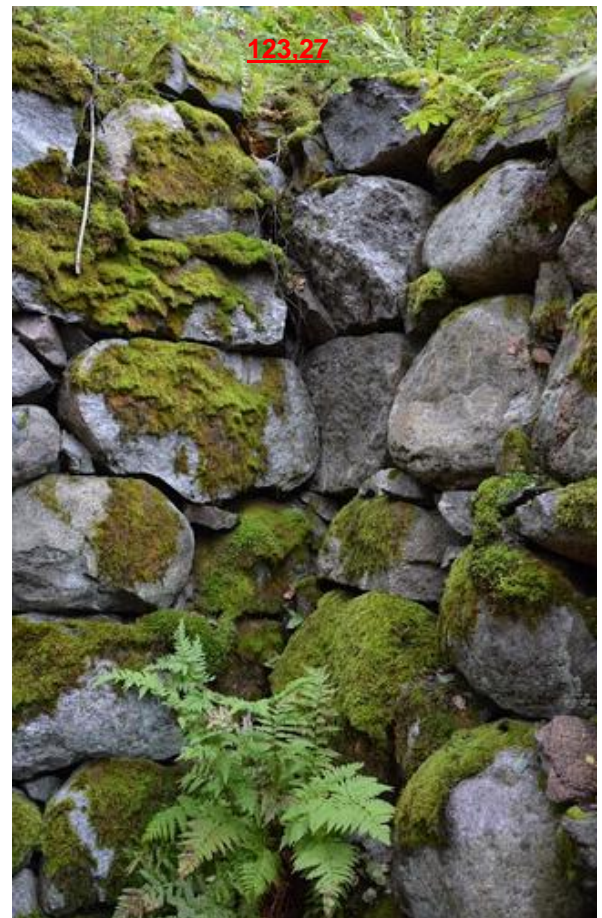
Muuri A (kohta A2, kulma) koillisesta.

Muuri A (kohta A2, kulma) pohjoisesta.

Muuri A (kohta A2 ja osa kohtaa A3) pohjoisesta. Kohtaa A3 ei ollut mahdollista kuvata suoraan muurin edestä, sillä välimatka aitaan oli liian lyhyt.

Muuri A (nurkka, jossa kohdat A3 ja A4) kohtaavat. Pohjoisesta.

Muuri A (nurkka, jossa kohdat A3 ja A4 kohtaavat. Oikealla kohtaa A3. Pohjoisesta.

Muuri A (Kohta A4, länsipää) Pohjoisesta. Mahdolliset srpnellin jäljet kivessä nuolella merkittynä.

Mahdolliset srpnellin jäljet lähikuvassa.

Muuri A, kohta A4, länsipääty lännestä. Muuria ei ollut mahdollista kuvata suoraan edestä tilanpuutteen vuoksi.

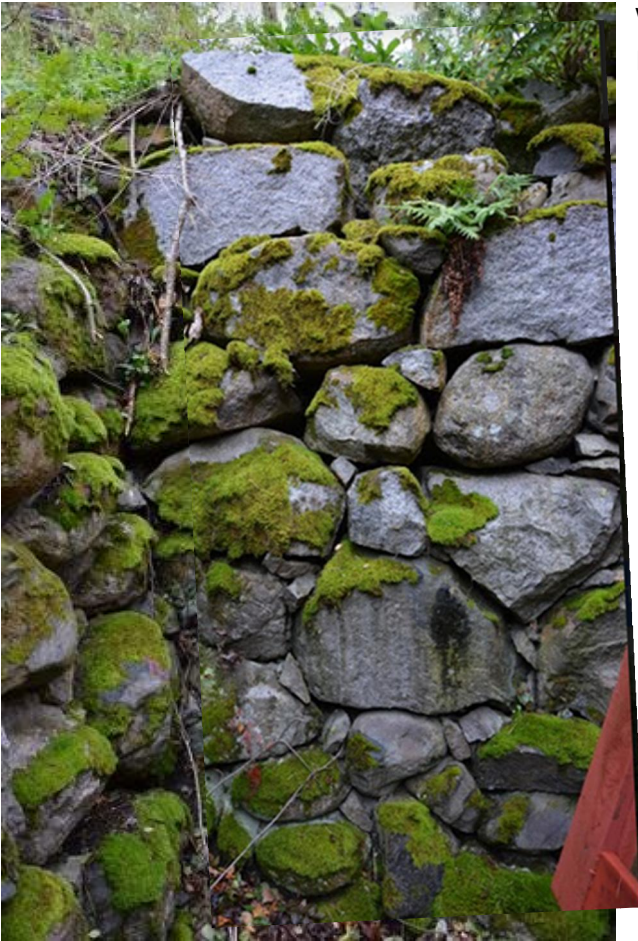
Muuri A, kohta A4, länsipääty länneästä. Muuria ei ollut mahdollista kuvata suoraan edestä tilanpuutteen vuoksi.

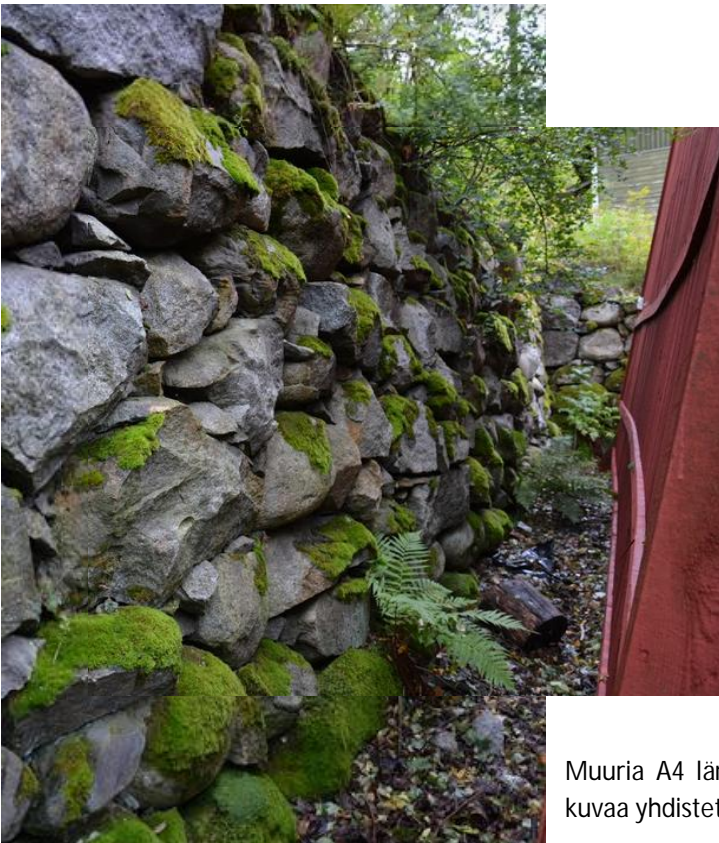
Muuri A, kohta A4, länsipääty idästä. Muuria ei ollut mahdollista kuvata suoraan edestä tilanpuutteen vuoksi.

Muuri A, kohta A5 eteläpääty (nurkka, jossa kohdat A5 ja A4) kohtaavat. Oikealla seinämää A4. Länneästä.

Vasemmalla muurin A kohta A4, itäpäätty. Pohjoisesta. Kaksi kuvaa yhdistettynä.

Muuria A4 länteen, haulitornin aidan kulmalta kuvattuna. Kaksi kuvaa yhdistettynä.

Muuria A. Oikealla muuri A4, nurkan vasemmalla puolella A5, kuvan keskikohdalla muurin nurkka A6 ja sen vasemmalla puolella muurin kohta A7. Vasemmalla betonirakenteen A8 alku. Pohjoisluoteesta.

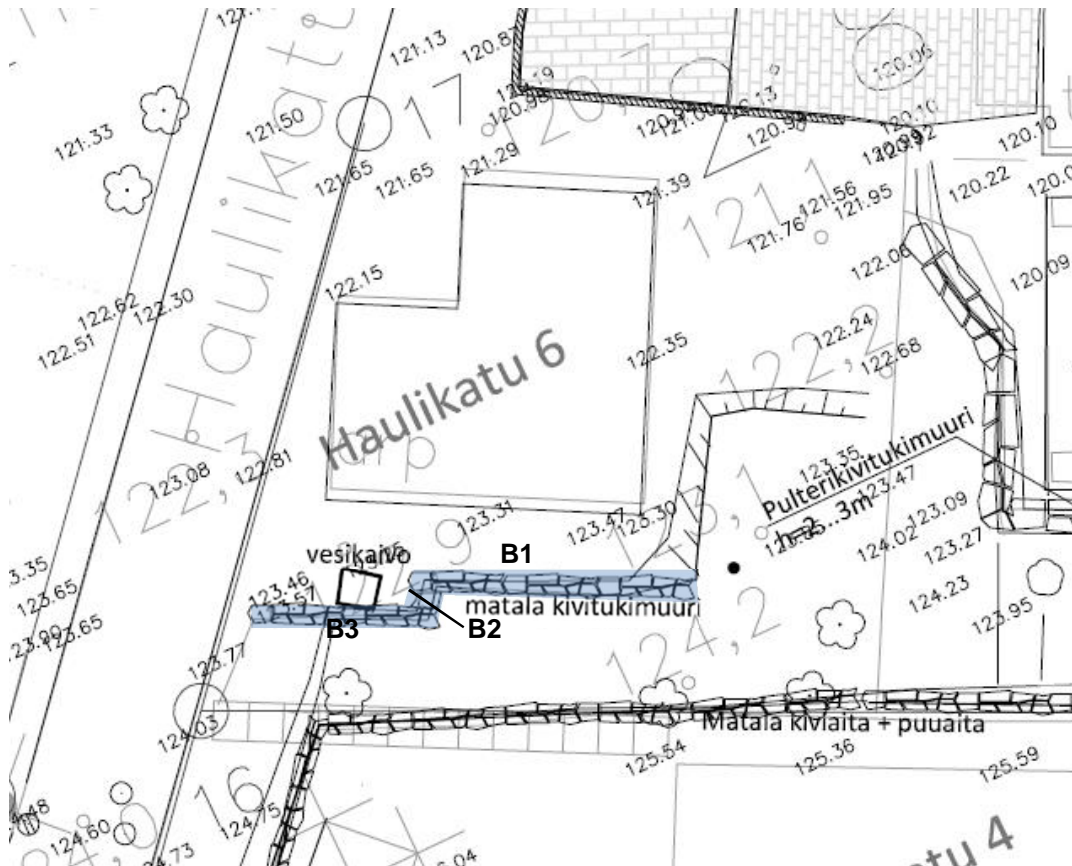

Muuri A, peitetty betonirakenne A8 itäpäässä. Takana näkyy hieman kiviä, mutta ei ole mahdollista tarkastella, minkälainen muuraus kohdassa mahdollisesti on betonin takana.

Muuri B (Kartassa sinisellä merkittynä)

Muuri on matala, noin puoli metriä korkea, pengerrykseen liittyvä tukimuuri. Rakentamisessa on käytetty pieniä ja keskikokoisia luonnonkiviä. Rakenne on kylmämuurattu ja rakennettu samaan tapaan kuin haulitornin ympärillä oleva muuri. Haulikatu 6:een liittyvä pieni terassi/porrastasanne on muurin B (kohdan B1) keskiosassa. Tältä kohdalta tukimuuri on osittain sortunut. Korkeustietoja oheisessa kartassa.

Muuri B (kohta B1) koillisesta. Oikealla näkyy Haulikatu 6:een liittyvä pieni porrasterassi, jonka edustalta pengerrys on osittain sortunut.

Muuri B (kohta B1) pohjoisesta. Kolmen kuvan yhdistelmä.

Muuri B (kohta B1) pohjoisesta. Sortuma muurin keskikohdalla. Kahden kuvan yhdistelmä.

Muuri B (kulma ja kohta B2) länsiluoteesta.

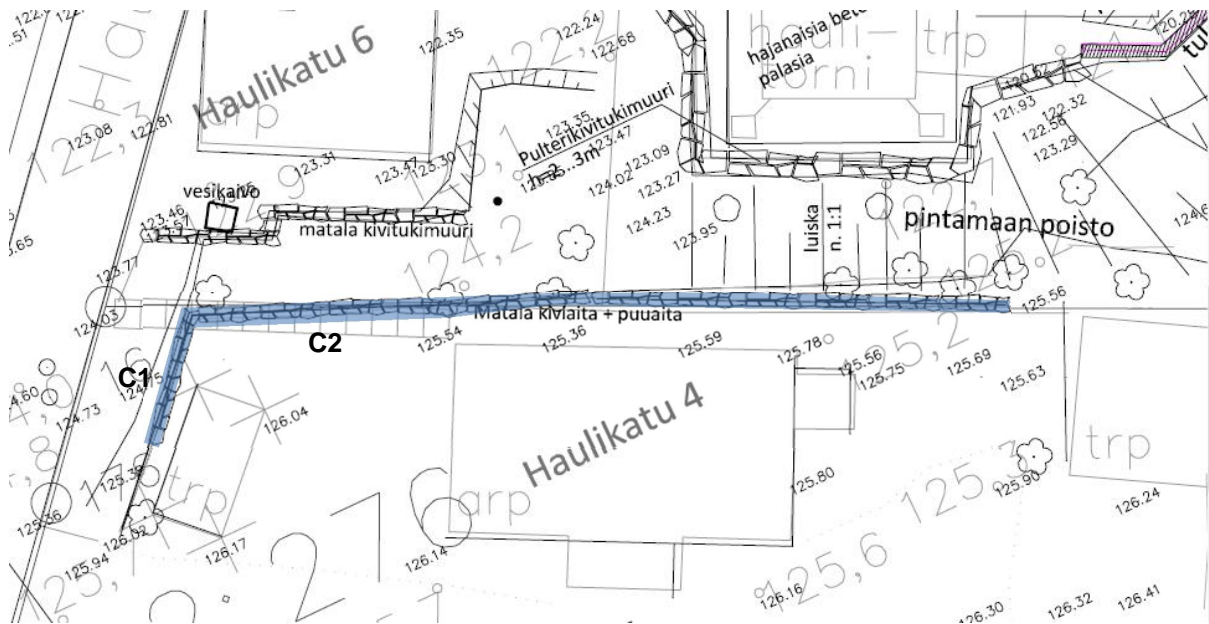
Muuri B (nurkka ja kohta B3) pohjoisesta. Oikealla kaivon kantta.

Muuri B ja kaivo länsiluoteesta.

Muuri C (Kartassa sinisellä merkittynä)

Muuri on kuten edellinen: matala, pihamaan pengerrykseen liittyvä tukimuuri. Rakentamisessa on käytetty pääosin keskikokoisia luonnonkiviä. Rakenne on kylmämuurattu, mutta katoaa näkyvistä Haulikatu 4 –rakennuksen kohdalla. Myös kohdan C1 (ks. kartta ohessa) pohjoiskulmassa rakenne on huonokuntoinen ja osittain sortunut. Runsaan kasvillisuuden vuoksi rakennetta oli vaikea kuvata. Korkeustietoja oheisessa kartassa.

Muuri C (kohta C2) muurin B1 (kohta B1A) yläpuolella, pohjoisesta.

Muuri C (kohta C2, länsipääty) pohjoisesta ja Haulikatu 4:n rakennus vasemmalla.

Muuri C (kohta C1, pohjoispääty) lännestä ja Haulikatu 4:n ulkorakennus oikealla.

Muuri C (kohta C2) pohjoisesta ja Haulikatu 4:n rakennus.

Muuri C (kohta C2) itäpääty, joka erottuu maastossa huonosti lounaasta kuvattuna. Vasemmalla haulitornin aita.

Muuri E ja kellarin sisäänkäynti länsipäädystä. Kuva pohjoisesta.

Muuri E, itäpääty. Kuva koillisesta.

Matala, n. 30 cm korkea pengerrys Haulikatu 12 pihamaalla (ks liitekartta).

Lähteet

Digitaaliset lähteet

Tampereen museon Siiri-tietokanta

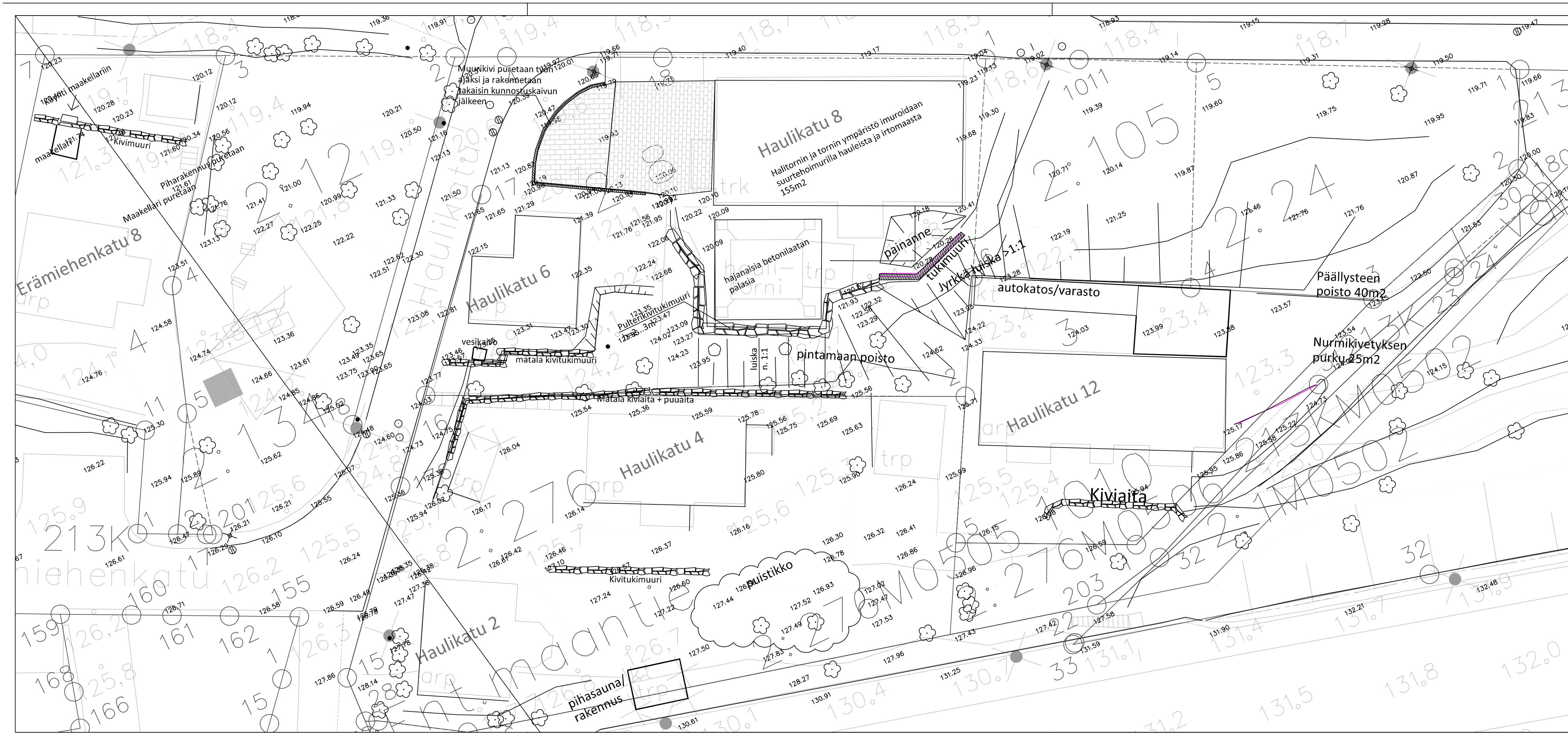
Arkistolähteet

Eerikäinen, A. 2001. Pispalan rakennusinventointi. Pirkanmaan maakuntamuseon arkisto.

Luoto, K. 2009. Tampere. Santalahden arkeologinen inventointi. Pirkanmaan maakuntamuseon arkisto.

Painetut lähteet

Harjula, K, 1992. Unelma Pispalasta. Tampere.

Tässä suunnitelmassa on käytetty ETRS-GK24/N2000 taso- ja korkeuskoordinaatistoa

 Tampereen kaupunki		Kiinteistötoimi	
PISPALAN HAULITORNIN TONTTI PISPALA		Ylan päätös: Suunnittelupäällikön päätös: §	
LUONNOS		Tark.	
		Hyv.	
Kaivusuunnitelma SUUNNITELMAKARTTA 1:200		Pvm.	15.7.2016
		Muutos	
 Ramboll Finland Oy PL 718, Pakkahuoneenkatu 2 33101 Tampere puh. 020 755 6800 fax 020 755 6801		Korvaa	
		VIRE nro	
Piirt.	Heikki Hukkanen	Ark.nro	
Suunn.	Heikki Hukkanen	Piir.nro	1510020778/2
Tark.	Kaisa Rantee		